

Klima- og miljødepartementet

Oslo, 1.02.2019

Vår ref.: 19/3

Deres ref.:

Innspill kulturminnemelding fra Norges museumsforbund

Norges museumsforbund representerer museene under Kulturdepartementet og Sametinget, universitetsmuseene og andre departementer samt privat finansierte museer. Norske museer er i verdenstoppen når det gjelder museumsbesøk per innbygger, med 11,2 millioner besøkende i 2017, blant dem 2,5 millioner barn og unge. Museene er viktige formidlere av kulturarven til publikum generelt, samtidig som de er viktige for utvikling av turisme, kulturnæring og stedsutvikling.

Kunnskapsbank og langsiktige verdier

Forskning og kunnskapsutvikling i tilknytning til samlingene, og formidlingen av disse, er en forutsetning for museenes virke både som demokratiske møteplasser og for lokal verdiskaping og reiseliv. Humaniorameldingen understreker også hvordan museene støtter «opp under utviklingen av demokrati, samfunn og meningsdannelse og er en essensiell del av infrastrukturen for en åpen og opplyst samtale».

Museenes store og verdifulle samlinger representerer langsiktige verdier i vår kulturarv, og utgjør viktige elementer i fremtidige generasjoners kunnskapsbank. Museenes arbeidsfelt overlapper i stor grad med kulturminnevernet, som ofte også er gode samarbeidspartnere. De materielle og immaterielle samlingene i museene er og bør fortsette å være en sentral del av den overordnede kulturminnepolitikken – ikke bare av kulturpolitikken. Økt samarbeid over departementsgrensene i utforming av politikken på disse områdene vil kunne styrke arbeidet fremover og gi bedre forvaltning. Her tenker Museumsforbundet på Klima- og miljødepartementet, Kulturdepartementet samt Forsknings- og kunnskapsdepartementet, men også andre relevante departementer som har ansvar for kulturarv og museer.

Sentralt i museenes kunnskapsbank er også arkeologiske og naturhistoriske samlinger samt kulturminner og kulturmiljøer i det flerkulturelle Norge, enten de har tilknytning til samene som urfolk, de fem nasjonale minoritetene, eller nyere tids innvandrere. Mange museer dekker også tidligere tiders innvandring og kompetanseoverføring til norske gruver, handel og annen industriell virksomhet.

Det er viktig at meldingen blir kunnskapsbasert og kan fremme et sett med gode politiske mål og relevante tiltak. God tenkning om viktige aspekter ved kulturarv vil fremme relevante problemstillinger til kultur og natur, materiell og immateriell kulturarv og tradisjon som dynamisk identitet. Kulturminnemeldingen må også drøfte museenes forvaltning av kultur- og naturarven. Det er viktig å sikre langsiktig og bærekraftig forvaltning gjennom en helhetstenkning. For å nå dit er det nødvendig å styrke forsknings- og kompetansemiljøene. Samtidig er tydelig arbeidsdeling i forvaltning viktig.

Riksantikvaren som sentralt nasjonalt kompetanseorgan vil være viktig for å sikre samlet kunnskap i forvaltningen, god rådgivning og videreutvikling av regional kompetanse ved utflytting av oppgaver til regioner med ulike kompetansenivåer.

Sektoransvaret for kulturminner gjelder også flere departementer ut over Klima- og miljødepartementet, og disse departementenes underliggende etater. Dette gjenspeiles blant annet ved at disse har laget egne verneplaner for sine sektorer. Museumsforbundet erfarer at museene melder tilbake at flere departementer ikke følger dette tilstrekkelig opp med konkrete tiltak. Dette gjelder blant annet Forsvarsdepartementet i forhold til fortene rundt om i landet og Næringsdepartementet i forhold til gruver. Det er derfor behov for å tydeliggjøre dette i den kommende kulturminnemeldingen. Vi ber om at Klima- og miljødepartementet som ansvarlig departement følger opp de øvrige departementene slik at de fyller sitt sektoransvar med konkrete tiltak.

Bygg

Museene har nær 5000 bygg i sine samlinger og bidrar gjennom vedlikehold av disse til å bevare og videreføre håndverkstradisjoner og teknikker. Flere museer har godt fungerende bygningsvernssentre som veileder kommuner og private eiere samt driver opplæring av håndverkere. Dette skjer ofte også i samarbeid med etablerte utdanningstilbud ved universitet og høyskoler. Museumsforbundet mener flere regioner godt kunne etablere denne type satsinger, som blant annet Hordaland og Oppland har gode erfaringer med over tid. Dette blir enda viktigere med tanke på den forestående utflytting av oppgaver fra Riksantikvaren til de nye regionene, der museer flere steder kan bli sentrale kompetansesentre.

Kulturdepartementet har initiert en kartlegging av de kulturhistoriske byggene på museene, og Kulturrådet har fått ansvar for å gi råd og veiledning til museene i dette arbeidet som skal slutføres ved utgangen av 2019. Det vil gi en god oversikt over status for vedlikehold på vernede og andre museumsbygg, og vil kunne være nyttig også for arbeidet med en ny kulturminnemelding.

Fartøyvern

Museene har også et betydelig antall fartøy i sine samlinger, noen av dem er helt unike objekter og en del av verdensarven. Dette er noe som Museumsforbundet mener den kommende kulturminnemeldingen også må ta høyde for. Vi ser at det er et uutnyttet potensial for samarbeid om

sikring av et representativt utvalg fartøyer innen det frivillige kulturminnevernet og museene. Det er viktig at man samlet sett får et representativt utvalg fartøy for fremtidig formidling, uavhengig av om de flyter eller står på land. Bedre samarbeid om sikring av et riktig utvalg, og om tydeliggjøring av verdien av museenes fartøy, kan bidra til å sikre bedre forutsetninger for drift og bevaring gjennom bruk. Klima- og miljødepartementet har gjennom Riksantikvaren vært en viktig bidragsyter til fartøyvernet, og tilskuddene til istandsetting og vedlikehold har vært avgjørende for å sikre drift. Kulturmeldingen bør også ta opp hvordan de ulike departementene kan samarbeide med andre departementer om å sikre de store og særlig kostnadskrevende fartøyene en forutsigbar drift. Det vil gjøre løpende vedlikehold mulig, og vil bidra til å unngå at situasjonen blir kritisk. Man må ikke begå samme feil med for eksempel Hestmanden som man har gjort med skværriggerne, der det tok svært lang tid å få på plass vedlikeholdsmidler.

Teknisk-industrielle anlegg

Flere av de teknisk industrielle anleggene inngår som en del av de konsoliderte museene, og er viktige i formidling av lokal industrihistorie. Samtidig vedlikeholdes produksjonsteknikker gjennom forvaltning, drift og vedlikehold (FDV) av anleggene på en slik måte at den håndbårne kunnskapen knyttet til anleggene føres videre og ikke går tapt. Dette er viktig i bevaring og formidling av norsk industrihistorie og krever langsiktig tenkning og ressurser. Bevarings- og FDV-programmene må etter Museumsforbundets oppfatning sikres videreføring og et fortsatt nasjonalt overblikk når dette overføres til de nye regionene.

Vi vil samtidig påpeke at det er flere verneverdige teknisk-industrielle kulturminner utenom Riksantikvarens prioriterte liste på 15 anlegg. Flere har høy verneverdi på nasjonalt plan, og noen eies eller forvaltes av museer. Midler til skjøtsel av slike anlegg er ofte mangelfulle.

Et annet obs-punkt knyttet til bevaring av de teknisk-industrielle anleggene, men også andre kulturarvmiljøer m.m., er å sikre, ordne, bevare og tilgjengeliggjøre arkivene fra virksomheten. Dette er en sentral og viktig del av dokumentasjonen av virksomheten som ofte blir glemt. Fokuset ligger ofte på de fysiske anleggene, og Museumsforbundet vil understreke at arkivene bør få økt oppmerksomhet i den neste kulturminnemeldingen.

Jernbane og samferdsel

En gruppe kulturminner knytter seg til jernbanen og andre samferdselsrelaterte kulturminner og anlegg. Mange museer arbeider med slike anlegg og miljøer, både de som sogner til Kulturdepartementet og andre departementer som Samferdselsdepartementet. Jernbanen var en viktig forutsetning for moderniseringen og industrialiseringen av Norge og vår moderne historie. Likeledes har bygging av veger og det teknologiske systemet rundt byggingen av disse vært viktige, sammen med jernbane og sjøtransport for å distribuere varer, øke kommunikasjon og spredning av impulser. Flere verneplaner, fra blant annet Jernbanemuseet og Norsk vegmuseum, har pekt på viktige objekter og anlegg for bevaring. I dag bidrar flere departementer til at kulturminner knyttet til jernbanen fortsatt har skinnegang å kjøre på (Samferdselsdepartementet) og at historien formidles (Kulturdepartementet), mens det rullende materiellet; lokomotiver og vogner faller utenfor.

Museumsforbundet vil oppfordre Klima- og miljødepartementet til å etablere et bevaringsprogram for sikring av jernbanens materielle kulturarv.

Museumsforbundet vil minne om at arbeidet med en endring av Kulturminneloven til også kunne omfatte rullende materiell, og innebefatter både jernbane, biler, fly osv., må tas opp igjen. Dette var omtalt i den siste kulturminnemeldingen, men ble da utsatt til etter 2020 og fredningsgjennomgangen var ferdig.

Innen alle disse områdene er samordning av museer og kulturminnefeltet for øvrig viktig. Mye av dette er kulturminner det er ressurskrevende å holde ved like, bevare kunnskapen om og formidle.

Klimautfordringen

Klimautfordringen merkes også i arbeidet med bygningsvern på museene, og utfordringene kartlegges. Dette er et fokus den neste kulturminnemeldingen må løfte frem, i tillegg til bevaring av de representative deler av kulturarven. Den kommende kulturminnemeldingen må også ha fokus på hvordan arbeidet med bevaring av kulturminner skal finansieres fremover. Regjeringsplattformen har styrket finansieringen av vedlikehold av private verneverdige bygg og Kulturminnefondet som et mål. Det er flott, men det er ikke tilstrekkelig for en bred bevaring av de allment tilgjengelige verneverdige byggene i og utenfor museene.

Klimautfordringen omfatter flere av de ti bevaringsprogrammene som ble etablert med *Leve med kulturminner*, og 2020-målene som vil bli fullført i større eller mindre grad. Museumsforbundet vil imidlertid understreke at videreføring av disse viktige områdene innen bevaring av norsk kulturarv og sikre dem for fremtiden, ikke må glemmes. Det gjelder blant annet bergkunsten, stavkirkene, ruinene og de samiske kulturminnene, i tillegg til det som er nevnt spesifikt over.

Andre sentrale samarbeidspunkter museum – kulturminnevern

Flere av kulturmiljøfredningene, som Havrå, Kongsberg Sølvverk og Bygdøy, inngår i museer og driftes og forvaltes gjennom dem. Det er viktig å ta dette aspektet med i utarbeidelsen av ny kulturminneplan for å finne gode løsninger for fremtidig bevaring og formidling.

Riksantikvarens verdiskapingsprogram har bidratt til å øke samarbeidet mellom museer og kulturminnevern flere steder, og kan gjerne utvikles videre fremover som del av styrking av lokalmiljøene og utvikling av kulturnæring. Museumsforbundet mener det er potensial for å videreutvikle dette fremover. Et annet område som kan videreutvikles er den materielle og immaterielle kunnskapen om mat og matproduksjon knyttet til bevaring av mattradisjoner og teknikker for produksjon av denne. Dette er et område mange museer arbeider med i dag overfor publikum og skoleklasser, både i egen regi og i samarbeid med andre aktører innen matproduksjon og servering. Mange museer erfarer at dette er et område der man kan møtes gjennom kulturene i felles erfaringer om bruk av redskaper, og også i et folkehelseperspektiv overfor grupper med demens. Undersøkelser viser at museumsbesøk og deltagelse i kultur og kulturaktiviteter er helsebringende. Museumsforbundet mener at dette er noe den kommende kulturminnemeldingen

må inkludere og undersøke nærmere i arbeidet med meldingen, gjerne som et samarbeidspunkt med Kulturdepartementet og den kommende museumsmeldingen som har planlagt ferdigstilling ved årsskiftet 2020/2021.

Verdensarv

Flere museer er koblet tett sammen med norsk verdensarv, og denne koblingen er svært positiv, og denne type kobling kunne sikkert utnyttes enda bedre enn i dag. Det nyeste tilskuddet til den norske delen av verdensarven, som er tett koblet til museum, er Rjukan Notodden industriarv som del av Norsk Industrierbeidermuseum. Dette er etter Museumsforbundets mening et godt eksempel på god synergi og kompetansedeling mellom museum og kulturminnevern. Ett liknende eksempel er Alta museums forvaltning av bergkunsten, mens Vega verdensarv er et eksempel på at samarbeidet med fordel kunne vært etablert tidligere ved å bygge på den etablerte kunnskapen innen Helgeland museum.

Flytting av oppgaver til regionene

Både fartøyvern og teknisk-industrielle kulturminner skal etter planen overføres til de nye regionene. Museumsforbundet vil understreke at dette må følges av tilsvarende økonomi, slik at dette ikke innebærer kutt i driften. Like viktig vil imidlertid håndtering av oppgaver innen veiledning og formidling være for å styrke kvaliteten i arbeidet med kulturminner og kulturminnevern. En del av oppgavene som fylkeskommunene gjør i dag kan med fordel flyttes til museene. Både Riksantikvaren og Museumsforbundet erfarer at det her er store regionale forskjeller i dag. Dette mener vi imidlertid bør belyses i den nye kulturminnemeldingen. Det bør også være noe man bør ta opp i de møtene Kulturdepartementet planlegger å gjennomføre med de nye regionene om oppgavefordeling og grenseoppgang mellom departementet og regionene.

Norges museumsforbund bistår gjerne med ytterligere kommentarer og innspill dersom noe av dette ønskes utdypet.

Med vennlig hilsen

John Olsen
styreleder

Liv Ramskjær
generalsekretær

